

Przegląd niemieckojęzycznej prasy muzykologicznej

Maria Stolarzewicz

Wybór artykułów oraz zakres ich omówienia wyraża zainteresowania autorki.

Die Tonkunst. Magazin für klassische Musik und Musikwissenschaft, rocznik 3., kwiecień 2009.

Przewodnim tematem numeru jest twórczość Felixa Mendelssohna-Bartholdiego. Autorzy przedstawiają dzieła Mendelssohna w kontekście muzyki J. S. Bacha i Händla oraz jego relacje z Hansem von Bülowem. Są także dwa artykuły omawiające manuskrypty kompozytora. Jeden dotyczy źródeł, które nie znalazły się w spuściźnie Mendelssohn przekazanej Państwowej Bibliotece w Berlinie. Ralf Wehner wynotował je w tabeli dodanej do artykułu (Los rozdziału 43. i innych manuskryptów ze spuścizny Felixa M. Bartholdiego). Artykuł Rolanda Dietera Schmidta-Hensla zajmuje się chronologią rękopisów Mendelssohna z lat 1820 – 1817/28.

W numerze znajduje się także tekst Ute Baer poświęcony 175-leciu *Neue Zeitschrift für Musik* Roberta Schumanna.

Inne wiadomości:

Istnieją dwie strony internetowe dotyczące Mendelssohna: www.mendelssohn-preis.de, oraz www.mendelssohn2009.de

Jest strona internetowa poświęcona kompozytorom prześladowanym przez narodowo- socjalistyczne państwo <http://orelfoundation.org>, www.orelfoundation.org. Stroną opiekuje się amerykańska fundacja OREL pod przewodnictwem dyrygenta Jamesa Conlona.

Österreichische Musikzeitschrift, 3/ 4, 2009

Treści numeru koncentrują się wokół Józefa Haydna. Przedstawiono następujące zagadnienia: język muzyczny kompozytora, refleksje nad wydaniem jego dzieł, uwagi o oratorium *Stworzenie świata*, ukazanie miejsc pobytu istotnych dla rozwoju twórczego Haydna (Eisenstadt, Wiedeń i Londyn), przegląd literatury zajmującej się badaniami nad dziełem kompozytora i nowych nagrań jego muzyki, spis konferencji i festiwali poświęconych muzyce twórcy.

Od 01.04 do 11.11 2009 miłośnicy Haydna mogą zwiedzać wystawę *Phänomen Haydn (1732 -1809)*, którą przygotowano na Zamku Esterházy, w Domu Haydna w Eisenstadt oraz Muzeum Diözen Eisenstadt i Landesmuseum Burgenland.

Archiv für Musikwissenschaft, 66. rocznik, 2009, zeszyt 1., red. Albrecht Riethmüller.

Andreas Jacob w artykule „Der Gestus des Improvisatorischen und der Schein der Freiheit“ zastanawia się nad fenomenem improwizacji w muzyce europejskiej XVII i XVIII oraz XX i XXI wieków. Przeciwwstawia zapis muzyczny jako spowolnienie przeżycia muzycznego bezpośredniości tego, co nie jest zapisane. Twierdzi, że w

improvizacji dochodzi do złudnej jednoczesności tworzenia i wykonania, zjawiska, które w muzyce jazzowej Derek Bailey opisuje pojęciem „sztuki bez dzieła“. Z tematem improvizacji łączy się pytanie o relację, która powstaje między zasadami a wolnością w muzyce XVII i XVIII wieków. Dawna muzyka ma szeroki gest improvizacyjnej wolności, który wszakże ograniczają: materiał muzyczny, jego normy gatunkowe oraz reguły improvizacji i odczucie stylistyczne wykonawcy. Zatem improvizacja w muzyce XVII i XVIII wieków jest to oryginalność i ekspresja w ściśle określonych ramach. Odnośnie do muzyki współczesnej autor zwraca uwagę na zagadnienie następstwa dźwięków oraz na metodę generowania przypadków Johna Cage'a: kompozytor wyznacza tylko przepisy działania, resztę pozostawia przypadkowi, z czego powstają „muzyczne wydarzenia w chwili“. Jacob odnosi się również do zjawiska improvizacji w muzyce popularnej. Stwierdza, że w wypadku „punka” mówi się o estetycznej wartości tego, co jest niedoskonałe, dyletanckie, brak zaś przygotowania muzycznego definiuje się jako wyraz autentyczności, a muzyczna niedoskonałość – to synonim bezpośredniości i naturalności. Od siedemnastego wieku do dziś pojęcie wolności improvizacji nabrało innego znaczenia. W dawnej muzyce była wysokim kunsztem stwarzania pozornej bezpośredniości, we współczesnej muzyce „wysokiej” bezpośrednio jest generowanie przypadków, w popularnej natomiast wiąże się z bezpośrednim wyrazem braków opanowania sztuki muzycznej przez wykonawców.

Ulrich Schröter („Höre, Israel!") przygotował szczegółowe porównanie oratorium Mendelssohna *Elias* z biblijnym tekstem, Marie Louise Herzfeld-Schild natomiast opisała recepcję Schönberga w twórczość Milтона Babbitta („Serialismus und Tradition”).

Klaus Pietschmann w artykule „Zum liturgischen Kontext der Gradual- und Alleluia-Gesänge im *Magnus Liber Organi*” zajmuje się liturgicznym znaczeniem oraz symbolizmem gradualów i pieśni alleluicznych z *Magnus Liber Organi*, które są jedynymi pieśniami masowymi zawartymi w tym zbiorze. Komentarze liturgiczne papieża Innocentego III, Johanna Beletha i Honoriusa z Autun podkreślają specjalną rolę gradualów i śpiewów alleluicznych w liturgii katedry Notre Dame w Paryżu. Co więcej – użycie cantus planus jako podstawy w organum wprowadza moment rytualnej statyczności, która wyraża bezczasową obecność Boga opisaną w jedenastej księdze *Wyznań* Augustyna. Pieśni te ukazują zatem boską obecność i są istotnym elementem semantycznym średniowiecznej liturgii, analogicznie do gotyckiej architektury katedry Notre Dame i innych kościołów.

Musiktheorie, red. Wilhelm Seidel i Matthias Schmidt, 23. rocznik, zeszyt 4. 2008

Zeszyt jest próbą oświetlenia teoretycznej myśli muzycznej powstałej na południowym obszarze niemieckojęzycznym w czasach rozkwitu twórczości Haydna, Mozarta i Beethovena. We wstępie do zeszytu Nicole Schwindt zwraca uwagę na to, że o ile do połowy osiemnastego wieku to Niemcy Północne nadawały ton w historii kompozycji: rodzina Bachów, Händel, Telemann, o tyle w drugiej połowie na tamym terenie dominowała refleksja estetyczna zanotowana w pismach: Scheibego, Marpurga, Forkla, Kocha, Kirnbergera. Na południu zaś kompozycje wykreowane przez trzech klasyków zakryły dokonania tamtejszych intelektualistów. Czasopismo stara się te braki zrekompensować: Felix Biergarten pisze o nauce kompozycji Johanna Friedricha Daube, Jen-yen Chen – o nauce kompozycji i kontrapunktu Johanna Georga Albrechtsbergera, Joanna K. Saslaw zastanawia się nad relacją pracy *Anleitung zum Generalbass* (1804) Emanuela Aloyisa Förstera do pojęcia klasycznego stylu, Torsten Hindrichs opisuje przedmowę Simona Molitora do kompozycji *Große Sonate für die Gitarre allein* op. 7 w kontekście pism Forkla, Guthmanna, Bermanna, Kocha, Matthesona, Otto i Praetoriusa. W zeszycie znajduje się także przedruk teoretycznego źródła: Johann Friedrich Daube: *Anleitung/ zur Erfindung der Melodie/ und ihrer Fortsetzung* (1798).

Musik & Ästhetik, wyd. Ludwig Holtmeier, Richard Klein i Claus-Steffen Mahnkopf

Dietrich Helms, „Adorno hört Schallplatten – z. B. Klemperes *Don Giovanni*“.

Helmut Pillau, „*Finis musicae*. Zukunftsangst bei Thomas Mann und Hans Pfitzner“ . (**Opera we Frankfurcie nad Menem wystawiła ostatnio operę *Palestrina* Hansa Pfitznera**).

Autor odnosząc się do eseju Tomasza Manna *Betrachtungen eines Unpolitischen*, 1917 na temat opery Hansa Pfitznera *Palestrina* z tego samego roku, ukazuje relacje między konserwatywną postawą twórczą Pfitznera a refleksją estetyczną Tomasza Manna.

Elvira Panaiotidi w artykule „Zwischen Gefühl und Illusion. Die Immanenz der Musikalischen Bedeutung bei Susanne K. Langer“ pisze o estetycznych rozważaniach Susanne Langer.

Peter Horst Neumann „Marsyas siegt über Apoll. Zur Umdeutung einer kulturellen Leitmythe in der Ästhetik der nicht-mehr-schönen Künste“.

Mit o Apollo i Marsjaszu to motyw przewodni europejskiej estetyki. Autor przedstawia reinterpretacje mitu o pierwszych zawodach w historii muzyki. Od renesansu Apollona utożsamiano z klasycznym ładem i porządkiem w sztuce. W wieku zaś XX to obdarty ze skóry Marsjasz zdobył sympatię estetyków, co jest wyrazem przemiany w myśleniu o pięknie. Autor zastanawia się nad prehistorią tej reinterpretacji, poczynając od obrazów Tycjana oraz José de Ribera, przez literackie rozważania Winckelmannna (*Opis belwederskiego Apollona*), Lessinga (*Laokoon*), Fryderyka Schlegla (*Rozmowa o poezji*) i Heinego (Wstęp do trzeciego wydania *Księgi Pieśni*), kończąc na *Narodzinach tragedii z ducha muzyki* Nietzschego, którego rozważania o Dionizosie ugruntowały spojrzenie na estetykę muzyczną z punktu widzenia Marsjasza. Za literackie inspiracje zreinterpretowanym mitem autor uważa opowiadanie Kafki *W kolonii karnej* oraz esej Güntera Eichha *Ein Nachwort von König Midas* (Postscriptum Króla Midasa).

Gerd Rienäcker, „Thesen zur Dreigroschenoper“

Rienäcker oponuje przeciw interpretowaniu i inscenizowaniu *Opery za trzy grosze* Brechta i Weila jedynie jako persyflażu, ukazując szeroki kontekst kulturowy tego utworu. *Opera* jest mieszanką elementów: operetki paryskiej, wiedeńskiej, berlińskiej, varietés i singspielu. *Opera* to też dramat z muzyką i opera w sensie gatunkowym oraz w kontekście językowych konotacji tego pojęcia, wyrażających się na przykład w sformułowaniach typu: „on się zachowuje jak śpiewak operowy”. *Opera* jest też dokumentem recepcji *Beggars Opera* Gaya i Pepuscha, wysublimowanym nawiązaniem do *Nowego Testamentu*, muzyki barokowej, co uwidacznia się w nawiązaniach do muzyki Bacha i Händla, refleksją na temat opery romantycznej, z nawiązaniem do Webera, Rossiniego i Wagnera (gdy Mackie zbliża się do szafotu, pobrzmiwają akord tristanowski). Ważne jest także pytanie o to, do czego odnosi się *Opera*. Czy mówi ona o tym, że istnieje bieda, bogactwo, kapitalistyczny przemysł, niesprawiedliwość i przestępstwa, czy też o tym, że przemysł kulturowy tę biedę, bogactwo, niesprawiedliwość i przestępstwo wykorzystuje do swoich celów?

Ralf von Appen „Popmusicology“

Autor przedstawia pracę Christiana Bielefeldta, Udo Dahmena i Rolfa Großmanna *PopMusicology. Perspektiven der Popmusikwissenschaft*, Bielefeld 2008: Transcript. Jest to zbiór wykładów ogólnouniwersyteckich wygłoszonych w Lüneburgu w zimowym semestrze 2005/2006. Wśród poruszanych tematów znajdują się między innymi estetyka i analiza muzyki pop.

Von Appen wymienia standardowe prace, które podejmują temat muzyki pop, jak np.: antologie Frith/ Goodwin (1990), Bennet/ Sank/ Toynbee (2006), prace naukowe Frith/Straw/Street (2001) czy Rösling/ Petersen, Pfeleiderer

(2002). Podaje także organizacje zajmujące się badaniem tej muzyki, jak International Association for the Study of Popular Music, niemiecki Arbeitskreis Studium Populärer Musik.

Autor zastanawia się nad problemem naukowej konfrontacji z muzyką popularną, jak: pop, rock i jazz. Do tej pory nie ustalono jeszcze, czym jest muzyka pop, ponieważ badano ją tylko z perspektywy kulturoznawstwa, a powinna należeć do zainteresowań badawczych muzykologii, która mogłaby rozszerzyć swój zakres zainteresowań o pozaelitarną sztukę. Autor definiuje muzykologię jako kulturoznawstwo ugruntowane na wiedzy o muzyce, estetyce muzycznej, socjologii muzycznej, naukach o komunikacji i mediach.

Musikpädagogik, 1 Quartal. Tematem numeru jest znaczenie muzykologii systematycznej dla muzycznej pedagogiki.

Musikforum. Das Magazin des deutsche Musiklebens. April-Juni 2, 7. Jahrgang.

Przewodnim tematem numeru są związki gospodarki, polityki i kultury. Autorzy piszą o potrzebie odpowiedzialności środowisk finansowych za życie kulturalne i dbałości o dziedzictwo kulturowe, które samo z siebie nie może się obronić. Kultura potrzebuje świadomej polityki, w dobie zaś kryzysu jest szczególnie zagrożona.